

Práce, právo a moderní společnost

Povinnost zaměstnavatele a zaměstnance k náhradě újmy

Vojtěch Kadlubiec

Osnova

1

Základní právní souvislosti

2

Tři příklady ke škodě způsobené zaměstnancem

3

Pracovní úrazy – základní souvislost, rozpoznání pracovního úrazu

Základní souvislosti

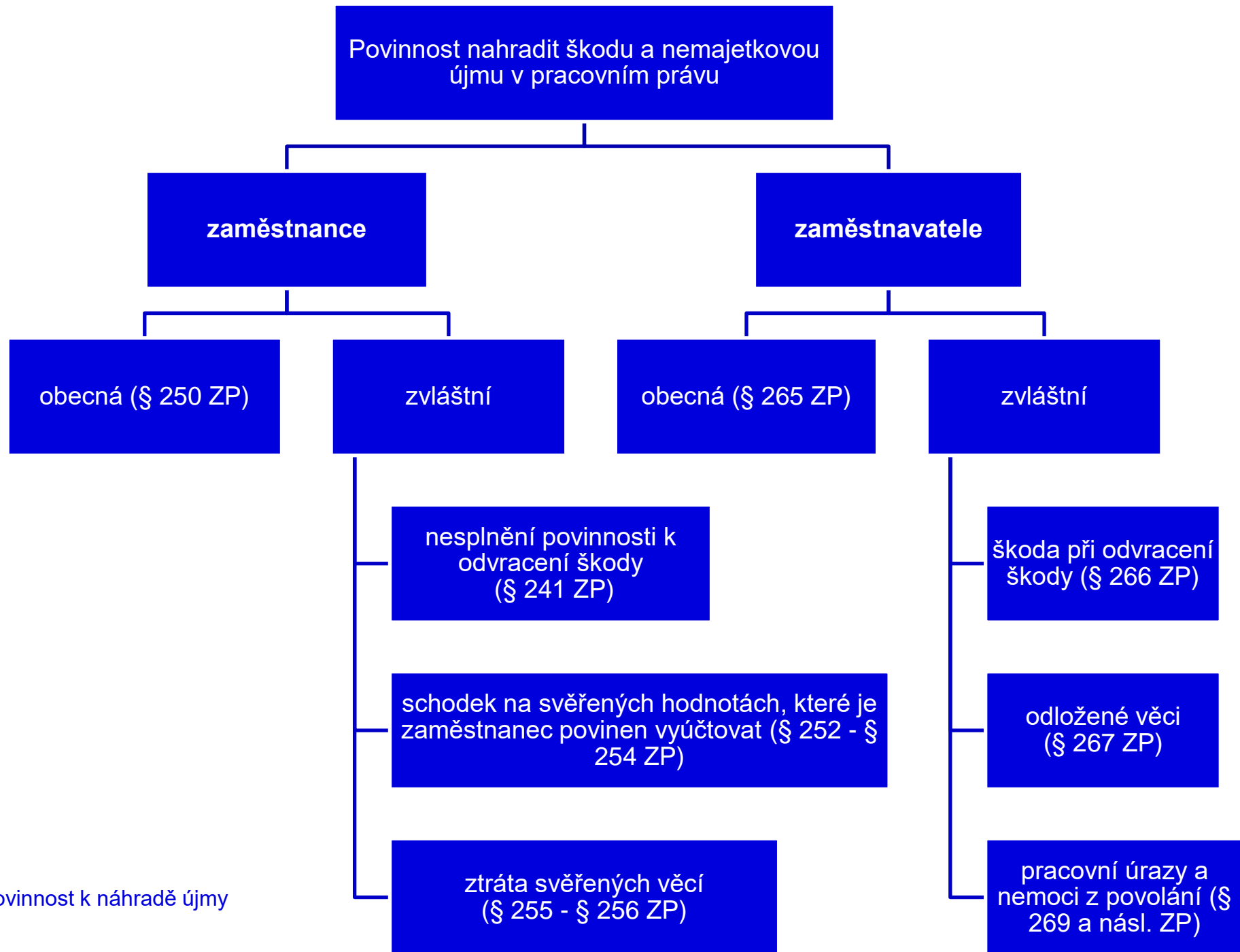
Pracovní proces je spojen s „mnoha nástrahami“, které **hrozí vznikem újmy** (škody – újmy na majetku, či nemajetkové újmy – na zdraví atd.) **na straně zaměstnance nebo zaměstnavatele.**

Pro tyto případy zákoník práce upravuje **zvláštní pravidla pro nahrazování újmy mezi stranami pracovního poměru nebo vztahu z DPP či DPČ** (mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem) v § 248 až § 275.

- Jde o **speciální úpravu**, která je poměrně **komplexní** (snaží se myslet na všechny možné případy vzniku újmy) a **použije se přednostně před úpravou téže problematiky v občanském zákoníku** (když jsou naplněny předpoklady odpovědnosti za škodu podle zákoníku práce, nemůžu se vůči druhé straně – zaměstnavateli / zaměstnanci – domáhat náhrady podle občanského zákoníku).
- **Zásadní** pro aplikaci úpravy náhrady škody v ZP je **NAVÁZÁNÍ NA PRACOVNĚPRÁVNÍ VZTAH A PLNĚNÍ PRACOVNÍCH ÚKOLŮ**:
 - **ke spouštěči újmy** (např. k porušení povinnosti zaměstnancem, pracovnímu úrazu atd.) **musí dojít za trvání pracovního poměru, vztahu z DPP či DPČ**,
 - nadto ještě **většinou musí být újma způsobena při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním**, což je přímo vymezeno v zákoníku práce (§ 273-274a).
 - **Použije se i v případě, kdy zaměstnanec způsobí při plnění úkolů škodu 3. osobě** (např. zákazníkovi zaměstnavatele) – zákazník **nemůže požadovat náhradu přímo po zaměstnanci**, ale po zaměstnavateli, který se následně může domáhat náhrady po zaměstnanci podle pracovněprávní úpravy.

Zaměstnanec kutil (opravář a soustruhář) si ke konci pracovní doby v dílně zaměstnavatele chtěl vysoustružit ozubené kolečko do své soukromé domácí sekačky. Při výbrusu poškodil stroj za 200 000 Kč.

- **Uplatní se v tomto případě „pracovněprávní režim“ náhrady dané škody?**

OCHRANA ZAMĚSTNANCE

- Celý komplex právní úpravy pracovněprávních vztahů je zaměřen na ochranu zaměstnance, a **jinak tomu není ani v případě úpravy nahrazování újmy – základní projevy jsou následující:**

zaměstnanec	zaměstnavatel
Zaměstnanec vždy musí vznik újmy zavinit (úmyslně nebo z nedbalosti) – domněnka u schodku a ztráty předmětů.	zaměstnavatel odpovídá zaměstnanci za újmu bez ohledu na své zavinění, a někdy dokonce i bez ohledu na to, zda porušil nějakou povinnost.
Zaměstnanec odpovídá zásadně pouze za své porušení povinností a za jím způsobenou škodu.	Zaměstnavatel odpovídá i za škodu způsobenou zaměstnanci 3. osobou (např. při dopravní nehodě).
Zásadní limitace rozsahu náhrady – obecně max. 4,5násobek průměrného měsíčního výdělku v případě nedbalosti (celá škoda + ušlý zisk při úmyslu).	U zaměstnavatele chybí limitace výše náhrady újmy (hradí se obecně celá újma + případně ušlý zisk).

Petr podepsal zaměstnavateli „papír“, který obsahuje „dohodu o odpovědnosti“ a potvrzení, že mu bylo svěřeno vybavení kanceláře (stolní počítač, stůl, židle, obraz) v hodnotě 200 000 Kč. Jednoho dne vybavení někdo ukradl, neboť Petr zapomněl kancelář zamknout.

- 1. Na jakém právním základě by po Petrovi mohl zaměstnavatel teoreticky chtít náhradu způsobené škody? Zvažte použití § 252, § 255 a § 250 zákoníku práce**
- 2. Do jaké výše by Petr škodu případně musel hradit, pokud jeho průměrný měsíční výdělek činí 30 000 Kč? Použijte zejména § 257 a § 259 zákoníku práce**

Zaměstnanec Pavel zničil při výkonu práce elektrickou vrtačku zaměstnavatele v hodnotě 6 000 Kč. Zaměstnavatel mu bez jakékoliv komunikace ohledně náhrady škody následující měsíc tuto částku srazil ze mzdy a vyplatil mu odměnu poníženou o 6 000 Kč.

- Je tento postup v souladu se zákonem? Zaměřte se zejména na § 146 a násl. a na § 250 zákoníku práce.**

Nebezpečná Vaňkovka (příklad)

podle rozsudku Nejvyššího soudu 21 Cdo 1924/2013 (viz interaktivní osnova)

Kubovi (zaměstnanci) ukradli 150 000,- Kč v hotovosti (peníze zaměstnavatele), když vykládal zboží v galerii Vaňkovka, a to tak, že neznámý zloděj násilně otevřel uzamčené auto zaparkované na parkovišti s kamerovým systémem a ukradl z něj číšnický flek s hotovostí, který tam Kuba nechal zasunutý mezi sedadly řidiče a spolujezdce na podlaze auta.

Kuba odmítl škodu zaměstnavateli uhradit, a tak zaměstnavatel podal žalobu, v níž k důvodům vzniku škody uváděl, že Kuba porušil obecnou prevenční povinnost dle § 249 odst. 1 zákoníku práce (povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke škodě) – že nedostatečně pečoval o svěřenou hotovost, protože ve služebním vozidle ponechal i bankovky větší hodnoty, které mohl mít bez větších obtíží přímo u sebe, přičemž mohl předvídat riziko krádeže hotovosti ze služebního vozidla. Kuba naopak poukazoval na skutečnost, že z povahy jeho práce není rozumné, aby měl řidič hotovost neustále u sebe. Je totiž více pravděpodobné, že zaměstnanec peněženku s penězi při nakládání zboží ztratí, než že mu bude odcizena násilným vniknutím do zamčeného vozidla, navíc na místě určeném pro zásobování, monitorovaném kamerovým systémem a kontrolovaném bezpečnostní agenturou.

Zaměstnavatel Kubovi předtím nedal konkrétní pokyny, jak má hotovost chránit (ponechat si ji po celý čas vykládky u sebe / vít je v autě aj.).

- 1. Na jakou stranu by se měl soud přiklonit, pokud jde o tvrzené Kubovo porušení prevenční povinnosti – jednal Kuba dostatečně opatrně, nebo nikoliv?**
- 2. Změnila by se situace, kdyby existoval pokyn zaměstnavatele, že má mít Kuba hotovost u sebe, např. v uzamykatelné kapse na oblečení?**

PŘEDPOKLADY VZNIKU OBECNÉ POVINNOSTI ZAMĚSTNANCE NAHRADIT ŠKODU (§ 250 ZP)

<p>1. <u>PORUŠENÍ POVINNOSTI ZAMĚSTNANCEM (PROTIPRÁVNOST)</u></p> <ul style="list-style-type: none">• existující rozpor mezi určitým jednáním (opomenutím určitého jednání) zaměstnance a stanovenou právní povinností (stanoveným pravidlem chování);• Konkrétní povinnost může vyplývat jak z právních a jiných předpisů (např. k zajištění BOZP), tak ze smlouvy či z hromadných a individuálních pokynů zaměstnavatele;	<p><u>...PŘI PLNĚNÍ PRACOVNÍCH ÚKOLŮ NEBO V PŘÍMÉ SOUVISLOSTÍ S NÍM (§ 273 AŽ § 274a ZÁKONÍKU PRÁCE)</u></p> <ul style="list-style-type: none">• promítnutí základního pravidla, podle něhož se v režimu zákoníku práce hradí pouze újma, která vznikla v přímé souvislosti s výkonem závislé práce zaměstnancem pro zaměstnavatele (jinak režim občanského zákoníku);• plnění pracovních úkolů a úkony v přímé souvislosti s ním vymezuje přímo zákoník práce, a to jak pozitivně, tak negativně (např. směrem k cestě do zaměstnání a zpět);
<p>2. <u>VZNIK ŠKODY</u></p> <ul style="list-style-type: none">• újma, která nastala (projevuje se) v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem (tj. penězi) a je tedy napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především peněz;• hradí se především škoda způsobena přímo zaměstnavateli (poškození jeho stroje či svěřené věci atd.), ale i jiným osobám, pokud je zaměstnavatel povinen těmto osobám škodu nahradit;	<p>3. <u>PŘÍČINNÁ SOUVISLOST MEZI ZAVINĚNÝM PORUŠENÍM POVINNOSTÍ A VZNIKEM ŠKODY (KAUZÁLNÍ NEXUS)</u></p> <ul style="list-style-type: none">• splněno tehdy, pokud škoda vznikla následkem zaviněného porušení pracovních povinností zaměstnancem (tj. bez zaviněného porušení povinnosti zaměstnancem by škoda nevznikla tak, jak vznikla);• porušení povinností nemusí být jedinou příčinou vzniku škody, ale musí být alespoň jednou z příčin, a to příčinou důležitou, podstatnou a značnou;
<p>4. <u>ZAVINĚNÍ ZAMĚSTNANCE</u></p> <ul style="list-style-type: none">• psychický vztah (chtění a vědění) zaměstnance ke svému jednání, které je protiprávní, a ke škodě jako následku takového jednání – ve formě úmyslu (věděl, že může porušit povinnost a způsobit škodu, a chtěl to udělat / byl s tím srozuměn), nebo nedbalosti (věděl, ale nechtěl / nechtěl ani nevěděl, ale vědět měl a mohl);• odraz subjektivního pojetí odpovědnosti zaměstnance za škodu způsobenou zaměstnavateli;• postačí již nejnižší forma zavinění (nevědomá nedbalost – „nechtěl, nevěděl, ale vzhledem k okolnostem vědět měl a mohl“);• zásadní vliv formy zavinění na rozsah náhrady – úmysl vs. nedbalost (§ 257 ZP).	

§ 269 a násl. zákoníku práce

Objektivní odpovědnost zaměstnavatele za výsledek:

- Pokud zaměstnanci vznikne újma **v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání**, zaměstnavatel je povinen tuto újmu nahradit **bez ohledu na to, zda došlo nebo nedošlo k porušení povinností zaměstnavatelem nebo jinou osobou** (např. na úseku BOZP).
- **Jediná možnost, jak se částečně nebo úplně „zbavit povinnosti k náhradě újmy“**, je uplatnění důvodů uvedených **§ 270 ZP** – např. prokázání, že újma vznikla v důsledku toho, že zaměstnanec **zaviněně porušil své povinnosti na úseku BOZP, s nimiž byl řádně seznámen a jejichž dodržování bylo kontrolováno, nebo v důsledku opilosti zaměstnance, pokud zaměstnavatel nemohl vzniku újmy zabránit.**
- Nahrazuje se **jak nemajetková újma** (bolest, ztížení společenského uplatnění), tak **škoda** (např. ztráta na výdělku, výdaje na léčení, věcná škoda), **případně i újma tzv. sekundárních obětí** (pozůstalých, blízkých).
- **Každý zaměstnavatel je povinně pojištěn pro případě vzniku povinnosti nahradit újmu způsobenou pracovním úrazem či nemocí z povolání** (povětšinou u Kooperativy) – zaměstnavatel většinou „**neplatí náhrady ze svého**“
- **Nemoci z povolání** jsou **vedeny ve zvláštním seznamu** (nařízení vlády č. 290/1995 Sb.) kterým se stanoví seznam nemocí z povolání – **jiné nemoci nemůžou být jako nemoc z povolání uznány a odškodněny.**

4. Úraz 7krát jinak

Jedná se v následujících případech o pracovní úraz?

§ 271k ZP:

Pracovním úrazem pro účely tohoto zákona je *poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením zevních vlivů při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (§ 273 a 274).*

1. Mzdová účetní v pondělí ráno po příchodu do práce zjistila, že přes víkend kdosi sundal a vypral záclony, ale nepověsil je znovu na okno. Jala se tedy sama záclony věšet, přičemž upadla a zlomila si ruku (§ 273 odst. 2 ZP).
2. Ve výše uvedeném případě zaměstnankyně upadla až poté, když kolem kanceláře prošel její vedoucí, který viděl, jak balancuje na stole, a reagoval na to slovy: „Slezte z toho stolu, ať se vám něco nestane. Zařídím, aby ty záclony někdo pověsil“ (§ 273 odst. 2 ZP).
3. Zaměstnanec po skončení své směny opustil šatnu a vydal se směrem k vrátnici, kudy chtěl opustit zaměstnavatelův areál. Ještě před dosažením vrátnice uklouzl na náledí a zlomil si nohu (§ 274 odst. 1 a § 274a ZP)
4. Zaměstnanec dle předchozího bodu úspěšně minul vrátnici, uklouzl až 5 metrů za ní a zlomil si nohu (§ 274 odst. 1 a § 274a ZP).
5. Zaměstnanec se při konzumaci oběda v jídelně nacházející se v rámci zaměstnavatelova areálu opařil, když na sebe zvrhl horkou polévku (§ 274 odst. 1 ZP)
6. Zaměstnanec zakopl na schodišti po cestě z jídelny do své kanceláře a zvrtil si kotník (§ 274 odst. 1 ZP).
7. Zaměstnanec utrpí infarkt myokardu, když při plnění pracovních úkolů zvedá těžkou krabici ve skladu zaměstnavatele (§ 271k odst. 1 ZP).

Děkuji za pozornost...